

цікавими для його учнів. Для школярів 5–9 класів цікавими будуть різноманітні конкурси та вікторини, участь в створенні засобів масової інформації, робота в читацьких клубах, країнознавчих гуртках та залучення до проектної діяльності. Значну увагу необхідно приділяти розвитку моральних якостей школярів. Головним завданням вчителя є обрання форм роботи відповідно до віку та рівня володіння учнями іноземною мовою. Необхідно також пам'ятати про основне завдання позакласної роботи – розвиток інтересу до вивчення іноземної мови.

Перспективи подальших розвідок з даного питання ми вбачаємо у поглибленому вивченні та розробці інноваційних форм позакласної роботи для учнів середньої ланки загальноосвітніх шкіл України.

Література

1. Виховна робота в закладах освіти України. – К., 1998. – Випуск II. Збірник нормативних документів та методичних рекомендацій. – 89 с.
2. Гапонова С. В. Современные методы преподавания иностранных языков / С. В. Гапонова // Иностранные языки. – 1998. – № 1. – С. 24–31.
3. Добра О. Й. Роль позакласної роботи у здійсненні комунікативних цілей оволодіння англійською мовою / О. Й. Добра // Іноземні мови. – 2008. – № 2. – С. 12–13.
4. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич та ін. – К. : Ленвіт, 2002. – 327 с.
5. Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України // Програма, затверджена наказом МОН, молоді та спорту України №1243 від 31.10. 2011.
6. Рогова Г. В. Внеклассная работа по иностранному языку в средней школе / Г. В. Рогова, Р. М. Рабинович. – М. : Просвещение, 1991. – 374 с.
7. Савина С. Н. Внеклассная работа по иностранному языку в средней школе / С. Н. Савина. – М. : Просвещение, 1991. – 207 с.
8. Чекаль Г. С. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх закладах : підручник / Г. С. Чекаль, О. А. Палій. – Київ, 2010. – 322 с.

Роман В.

*– старший викладач кафедри германської та слов'янської філології
Донбаського державного педагогічного університету*

Куренна К.

*– студентка V курсу англо-німецького відділення філологічного
факультету Донбаського державного педагогічного університету*
УДК 378.016:811.111'35

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ПИСЬМА У ВНЗ

У статті досліджуються теоретичні основи поняття «іншомовна комунікативна компетенція» у писемному мовленні студентів мовного ВНЗ. Визначено основні складові формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх викладачів іноземної мови. Встановлено, оволодіння письмом у

мовних вищих навчальних закладах набуває особливого значення, оскільки письмо виконує значну роль у навчанні інших видів мовленнєвої діяльності. Окреслено перспективи подальшого дослідження навчання іншомовного письма.

Ключові слова: компетентнісний підхід, іншомовна комунікативна компетенція у письмовому мовленні, майбутні викладачі іноземної мови.

Роман В.

– старший преподаватель кафедры германской и славянской филологии Донбасского государственного педагогического университета

Куренная К.

– студентка V курса англо-немецкого отделения филологического факультета Донбасского государственного педагогического университета

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ИНОЯЗЫЧНУМУ ПИСЬМУ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИЕ

В статье рассмотрены теоретические основы понятия «иноязычная коммуникативная компетенция» в письменной речи студентов языкового высшего учебного заведения. Выявлены основные составляющие формирования иноязычной коммуникативной компетенции будущих преподавателей иностранного языка. Установлено, особое значение приобретает овладение письмом в языковых вузах, поскольку письмо выполняет немаловажную роль в обучении других видов речевой деятельности. Определены перспективы дальнейшего исследования обучения иноязычному письму.

Ключевые слова: компетентностный подход, иноязычная коммуникативная компетенция в письменной речи, будущие преподаватели иностранного языка.

Roman V.

– Senior Lecturer, Department of Germanic and Slavonic Linguistics, Donbas State Teacher's Training University

Kurenna K.

– Specialist's Degree Programme student, Faculty of Philology, Donbas State Teachers' Training University

METHODOLOGICAL BASIS AND PECULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE WRITING SPEECH IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The article deals with the theoretical basis of the notion "foreign language communicative competence" in writing speech of the students of linguistic universities. The basic components of the development of foreign language competence in prospective foreign language teachers are considered. It is underlined the development of writing skills has become significant in linguistic universities as writing speech performs an important function in teaching other kinds of language activities. Potential future directions of research in teaching writing speech in foreign language have been singled out.

Key words: *competency approach, foreign language communicative competence in writing speech, prospective foreign language teachers.*

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття знаменується суттєвими змінами у сфері освіти, зумовленими приєднанням України до Болонського простору вищої освіти. Одним із найважливіших стратегічних завдань модернізації системи вищої освіти України на сучасному етапі є забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних стандартів. Особливу актуальність набуває інтегрування вищої освіти в міжнародну систему освіти, зокрема у сфері навчання іноземної мови. Модифікація змісту, форм і методів освіти в Європі і в Україні регламентується документами Ради Європи і Болонського процесу [3]. Інтеграційний процес на відповідному напрямку полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, поширенні власних культурних здобутків у ЄС. На етапі інтеграції України в європейські економічні, політичні і культурні структури першочергового значення набуває питання підготовки спеціалістів, здатних успішно реалізувати процес співробітництва України з Європою та всім світом. У сучасному світовому суспільстві, в якому англійська мова набула статус провідної мови міжнародного спілкування, оволодіння навичками та вміннями письма цією мовою є однією з найважливіших вимог до фахівця у будь-якій галузі, тим більше якщо його діяльність пов'язана з міжнародними контактами.

Причина полягає в тому, що більшість цих контактів здійснюється у письмовій формі. Ділове листування, працевлаштування за кордоном, яке потребує оформлення відповідних документів – таких як резюме, заяви про прийом на роботу тощо, – підготовка міжнародних контрактів та угод, постійне листування через Інтернет для вирішення ділових питань – все це здійснюється головним чином через письмо англійською мовою. Навчання за кордоном, яке потребує регулярного написання академічних есе, підготовка наукових та інших професійних статей для публікації у зарубіжних виданнях, презентацій та доповідей для виступів на міжнародних конференціях, написання англійських рефератів та анотацій статей, що науковець планує опублікувати в будь-якій країні світу – в тому числі у власній країні, – реферування для власних потреб англійської професійної літератури, яка складає більшість у будь-якій галузі, також стають неможливими без фундаментального володіння навичками та вміннями англійського письма. Можна впевнено говорити про те, що питома вага міжнародних та міжкультурних контактів і спілкування, які здійснюються через письмо англійською мовою, постійно зростає і далі буде зростати. Саме тому з орієнтацією на рекомендації Ради

Європи з мовної освіти цілі навчання іноземних мов визначено в термінах іншомовної комунікативної компетенції [3].

З огляду на те, що у вищих навчальних закладах (далі ВНЗ) України як мовного, так і немовного профілю проблема писемного мовлення зумовлює необхідність аналізу вимог до ступеня володіння студентами на певному рівні навчання англійської мови, зокрема, з інших видів іншомовної англосомовної мовленнєвої діяльності, яким навчають. Це, у свою чергу, визначає необхідність докладного вивчення методичних основ навчання іншомовного письма з метою усунення низки суперечностей.

Для вирішення завдання підготовки компетентного спеціаліста педагогічного профілю в умовах нової мовної політики виникає нагальна потреба модернізації змісту, форм і методів професійної підготовки майбутнього викладача іноземної мови. Це зумовлює актуалізацію проблеми моделювання педагогічної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови. Методологічною основою виступають системно-діяльнісний і компетентнісний підходи, відображаючи різні напрями освітнього процесу, які, в свою чергу органічно доповнюють один одного.

Аналіз останніх досліджень. Питання формування писемної комунікативної компетенції до вивчення іноземних мов плідно досліджується на сучасному етапі. У вітчизняній науці вже намітилися серйозні зміни у ставленні до письма як до виду мовленнєвої діяльності, якому потрібно навчати як у загальноосвітній, так і вищій школі. Яскравим показником цього є поява багатьох публікацій, в тому числі дисертаційних досліджень, спрямованих на обґрунтування ефективних методик навчання письма. Головні здобутки належать таким видатним вченим з різних ареалів та країн, як Е. Васильєва [1], Н. Зінукова [5], С. Літвін [8], Л. Мазунова [9], С. Ніколаєва [10; 11], О. Пінська [13], О. Тарнопольський [15]. Різні аспекти підготовки фахівців з іноземної мови з урахуванням іншомовної письмової комунікативної компетенції знайшло своє відображення в численних наукових дослідженнях, присвячених різним аспектам навчання письма. Було досліджено такі питання, як інтерактивне навчання писемного мовлення (Г. Кривчикова); використання «діалогу-журналу» (Т. Глазунова); комп'ютерних технологій (О. Москалець); редагування власних писемних висловлювань (Л. Назіна); навчання конспектування (В. Мишечкина) і реферування (О. Квасова); навчання письма англійською мовою як другою іноземною (І. Мельник) тощо.

Активізація теоретичних та практичних досліджень визначеної проблеми зумовлює різноманітні дискусії. Водночас подальше опрацювання теми, поява нових матеріалів викликає необхідність

нового звернення до проблеми та її наукового узагальнення, незважаючи на чисельні дослідження, проте в педагогічній літературі недостатньо приділяється увага методичним особливостям письмової іншомовної компетенції. Це зумовлює актуальність даної теми дослідження.

Метою пропонованої статті – дати складові формування англomовної іншомовної комунікативної компетенції у студентів та розглянути основні характеристики навчання писемної комунікативної компетенції у ВНЗ. Для поставленої мети слід вирішити наступні **завдання**: розглянути теоретичні та практичні засади визначеної проблеми; дати основні характеристики методу навчання іншомовної комунікативної компетенції та виділити основні підходи до їх визначення в сучасній методичній науці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Впровадження компетентнісного підходу призводить до актуалізації проблеми вдосконалення методів і педагогічних технологій професійного навчання. Тому проблема формування професійної компетентності студентів на письмі є однією з найважливіших в педагогічній науці. На сучасному етапі навчання іноземній мові письмо, як одна із форм комунікації, відіграє важливу роль, презентуючи в цілому інші види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння і читання, з якими воно дуже тісно пов'язане, являючи собою рецептивно-репродуктивний механізм відтворення іноземної мови.

Починаючи з останньої чверті минулого сторіччя загальна мета навчання іноземних мов почала формулюватися як розвиток у тих, хто навчається, *іншомовної комунікативної компетенції* [10, с. 40]. За Д. Хаймсом, комунікативна компетенція – це те, як людина сприймає соціальні ситуації світу, що її оточує, і як вона, відповідно до цього, диференціює власні мовленнєві висловлювання, що нею продукуються [18]. Визначення мети навчання через комунікативну компетенцію – характерне явище для методики відносно добору змісту та методів навчання. Ураховуючи вищезазначений принцип, відразу постає питання про складові цієї компетенції, оскільки вона не є однорідною, а включає в себе цілий ряд компонентів. Визначення ж їх дає значно чіткіші орієнтири, чого саме навчати (зміст) та як (метод). Але вчені розходяться у тому, які самі складові включені до комунікативної компетенції. Зазначимо, що у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти [3] виділено три компетенції-складові. Це *лінгвістична, соціолінгвістична та прагматична компетенції*. *Лінгвістична компетенція* включає «... лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння та інші параметри мови як системи незалежно від соціолінгвістичного значення їх варіантів та від прагматичних функцій їх реалізації» [3, с. 13]. *Соціолінгвістична*

компетенція відноситься до «... соціокультурних умов користування мовою. Через чутливість до соціальних конвенцій соціолінгвістичний компонент пронизує весь процес спілкування між представниками різних культур, навіть тоді, коли його учасники не усвідомлюють цього впливу» [3, с. 13]. *Прагматична компетенція* пов'язана «... з функціональним вживанням лінгвістичних засобів: продукуванням мовних функцій, актів мовлення тощо» [3, с. 13].

В деяких інших роботах пропонується практично ідентичний перелік складових. Наприклад, Ф. Бакман та А. Палмер називають *граматичну* (теж саме, що лінгвістична компетенція), *прагматичну* та *соціолінгвістичну* компетенції [16]. Але в роботах багатьох авторів наводиться дещо відмінний склад загальної комунікативної компетенції. Дуже цікавою з точки зору питання є робота Л. О. Єрмакової [2]. Вона виділила п'ять компонентів комунікативної компетенції у читанні: *лінгвістичний*, *предметний* (той, що забезпечує змістовну сторону комунікації, тобто розуміння того, про що йдеться у тексті, який читається), *формально-логічний* (підтримує логічну зв'язність мовлення, необхідну як для його продукування, так і для розуміння), *лінгвосоціокультурний* (теж саме, що соціолінгвістичний) та *паралінгвістичний* (відповідає за ті складові спілкування, які не є мовленням, але його підкріплюють, наприклад, жестикуляція в процесі говоріння, здібність розуміти креслення, малюнки в процесі читання тощо). Підхід Л. Єрмакової [2] особливо важливий для методики навчання письма. Написати есе, статтю, звіт неможливо, не володіючи предметом, який обговорюється (предметна компетенція). Раніше вже йшлося про важливість єдності, логічної зв'язності та мовної зв'язності у будь-яких письмових документах, особливо англійських, а за це відповідає формально-логічна компетенція.

Таким чином, говорячи про іншомовну комунікативну компетенцію в письмі, яку необхідно розвинути у студентів, можна стверджувати, що вона повинна складатися принаймні з шести компонентів: лінгвістичної компетенції, соціолінгвістичної компетенції, прагматичної компетенції, предметної компетенції, формально-логічної компетенції та паралінгвістичної компетенції.

Паралінгвістична компетенція є менш значущою та підпорядкованою, але формувати її в процесі навчання іномовного письма також абсолютно необхідно, оскільки від її сформованості в чималій мірі залежить практична реалізація соціолінгвістичної компетенції того, хто пише.

Аналіз наукової літератури показує, загальна компетенція у письмі, як і інші компетенції, передбачає оволодіння студентами знаннями, навичками і вміннями та здатність застосовувати їх у практичній діяльності. Знання про закономірності побудови різних

писемних висловлювань відповідною іноземною мовою здобуваються студентами шляхом евристичної бесіди під керівництвом викладача на основі прикладів автентичних зразків письма, які студенти читають та аналізують; навички і вміння формуються у відповідних підсистемах вправ.

На основі всього вищесказаного, можна сформулювати загальну мету навчання письма англійською мовою у вищому навчальному закладі будь-якого профілю. Ця мета полягає в розвитку в тих, хто навчається, англійської комунікативної компетенції в письмі у складі та єдності всіх її шести компонентів: лінгвістичної компетенції, соціолінгвістичної компетенції, прагматичної компетенції, предметної компетенції, формально-логічної компетенції та підпорядкованої паралінгвістичної компетенції. Такий розвиток повинен проводитися у межах навчання написання тих жанрів письмових документів, які відібрані для вищого навчального закладу конкретного профілю.

Відтак, в окресленому контексті уточнення сформульованої загальної мети необхідно проводити стосовно кожного конкретного типу навчального закладу відповідно до тих жанрів письмових текстів, написання яких потрібно навчити, та тих рівнів сформованості комунікативної компетенції, що бажано досягти.

Стосовно такого рівня для мовного ВНЗ, то Програма з англійської мови для університетів/інститутів [14] спирається у його визначенні на Загальноєвропейські Рекомендації [3]. Відповідно, вона визнає тим рівнем, який необхідно досягти в галузі навчання письма наприкінці всього курсу англійської мови, найвищий рівень С2. Відповідно до вимог Загальноєвропейських Рекомендацій [3, с. 27] загальною метою досягнення рівня С2 є формування у тих, хто навчається, вмінь легко написати чіткий, послідовний текст у певному стилі. Студент має бути в змозі писати складні листи, доповіді й статті, представляючи проблему (предмет розгляду) за допомогою ефективної логічної структури, що дозволяє адресату виділяти й запам'ятовувати значущі пункти. Він також має бути в змозі писати резюме та огляди професійних або літературних праць.

При цьому вищевказана Програма [14] розподіляє цілісний процес оволодіння письмом англійською мовою на три етапи: початковий, основний та просунутий.

На початковому етапі формується рівень В2. З точки зору Загальноєвропейських Рекомендацій [3, с. 27] метою цього етапу є розвиток умінь писати чіткі, детальні тексти на широке коло тем, пов'язаних з інтересами пишучого. Студент повинен навчитися писати есе чи доповіді, узагальнюючи інформацію або наводячи аргументи «за» чи «проти» певної точки зору. Він також повинен

навчитися писати листи, наголошуючи на особистісному значенні минулих і теперішніх подій.

На основному етапі загальною метою визнаються вимоги Загальноєвропейських Рекомендацій [3, с. 27] до рівня С1. Вони передбачають формування вмінь виражати думки у формі чіткого, добре структурованого тексту, висловлюючись досить поширено. Студент повинен навчитися писати листи, твори або доповіді на складні теми, підкреслюючи те, що йому здається найважливішим. Він також може обрати стиль відповідно до уявного читача.

Стосовно *просунутого етапу*, на цьому етапі студентам необхідно досягти рівня С2 з зазначеними його характеристиками і це є загальною кінцевою метою всього курсу навчання англomовного письма у мовному ВНЗ.

Якщо аналізувати мету навчання письма з точки зору її жанрового компонента, тобто навчання написання яких жанрів письмових текстів входить до цієї мети, то різниця між мовним та немовним ВНЗ буде такою ж значною, як і різниця в рівнях комунікативної компетенції, що потрібно розвинути.

Для мовного ВНЗ до мети навчання увійдуть всі ті жанри, а саме: академічні есе (розподілені на дрібніші жанри: опису людей; опису місць; розповіді; класифікації; порівняння та контрастування; причини та наслідку; визначення; опису процесів; переконання); статті; звіти; тексти доповідей та презентацій; ділові листи (розподілені на дрібніші піджанри: листи-запити щодо певної інформації; листи-відповіді на такі запити з наданням певної інформації; листи-скарги/рекламації; листи-відповіді на скарги/рекламації; листи-вибачення; листи-подяки; листи-заяви щодо прийому на роботу; офіційні листи-запрошення; офіційні листи-відповіді на запрошення); CV, або резюме (автобіографія для прийому на роботу); ділові контракти та угоди (особливо для перекладацьких факультетів; вони можуть бути вилученими курсу підготовки майбутніх викладачів іноземної мови); приватні листи (розподілені на дрібніші піджанри: неофіційні листи-запрошення; листи-відповіді на запрошення; листи-обміни новинами; неофіційні листи-вибачення; поштові картки або листи з поздоровленнями та привітаннями; неофіційні листи-подяки; листи-прохання дати пораду; листи з відповіддю на прохання дати пораду та наданням поради; листи з проханням надати допомогу в вирішенні того чи іншого питання; листи з відповіддю на прохання надати допомогу в вирішенні того чи іншого питання); ділові електронні листи (у тих же дрібніших піджанрах, що й паперові ділові листи); приватні електронні листи (у тих же дрібніших піджанрах, що й паперові приватні листи); анотації; реферати; тези доповідей; конспекти лекцій або доповідей; технічні інструкції (тільки на перекладацьких факультетах).

Така різноманітність жанрів, які входять до цільового компонента навчання письма англійською мовою у мовному ВНЗ, цілком природна. Вона обумовлена тією різноманітністю функцій, які повинні виконувати випускники таких ВНЗ. Перелічені жанри – це ті види письмових документів, які вони з найбільшою вірогідністю будуть складати самі, перекладати з рідної мови або навчати складати інших.

За О. Тарнопольським вивчення дидактично-методичних основ формування навичок і вмінь писемного англійського професійного мовлення студентів мовних ВНЗ освіти дозволяє зробити висновок, що на сучасному етапі процес вивчення іноземних мов спирається на лінгводидактичну систему. Ця система має тенденції, по-перше, до оновлення й ускладнення, по-друге, до посилення взаємозв'язків між її компонентами і перетворення в нерозривне структуроване ціле, а по-третє, – до виділення в окремих її компонентах провідних складників, що якісно оновлюють зміст цілого, до якого вони входять та забезпечують активізацію пізнавальної діяльності студентів і зв'язок навчального процесу із життям. Істотного оновлення зазнали такі компоненти структурної основи змісту методики навчання іноземної мови у вищих закладах освіти як мета, зміст, засоби, принципи, методи навчання, організаційні форми проведення занять [15, с. 57 – 66].

Висновки. На основі всього сказаного можна наступним чином уточнити сформульовану вище загальну мету навчання письма англійською мовою у ВНЗ в плані навчання його в мовних вищих навчальних закладах (на відміну від немовних): мета навчання письма англійською мовою у мовних вищих навчальних закладах полягає в розвитку у тих, хто навчається, англійської комунікативної компетенції в письмі (на рівні не нижчому ніж C2) у складі та єдності всіх її шести компонентів: лінгвістичної компетенції, соціолінгвістичної компетенції, прагматичної компетенції, предметної компетенції, формально-логічної компетенції та підпорядкованої паралінгвістичної компетенції. Цей розвиток повинен проводитися у межах навчання написання принаймні 15 жанрів письмових документів (деякі з яких містять у собі цілу низку дрібніших піджанрів, підпорядкованих основному), що були відібрані для вищого навчального закладу мовного профілю.

Перспективи подальших розвідок. Слід зазначити, що проведений нами аналіз висвітлює лише один з аспектів дослідження, тому перспективи подальшого дослідження даної проблеми полягають в необхідності осмислення вітчизняною педагогікою західного досвіду, в розробці ефективних методів формування у студентів фахової писемної компетенції з застосуванням мультимедійних засобів.

Література

1. Васильєва Е. В. Навчання студентів мовних спеціальностей написання наукового проблемно-тематичного повідомлення англійською мовою : автореферат дис. ... канд. пед. наук. 13.00.02 / Васильєва Ельза В'ячеславівна. – К., 2005. – 24 с.
2. Ермакова Л. А. Обучение чтению на английском языке (первый этап) : 13.00.02 / Ермакова Любовь Алексеевна. – М., 1988. – 22 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 року № 2984-III, із змінами від 19 січня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/.
5. Зінукова Н. В. Навчання студентів-економістів написання англійською мовою довідково-інформаційної документації : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Зінукова Наталя Вікторівна. – К., 2004. – 235 с.
6. Калініна Л. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов у контексті європейський вимог [Електронний ресурс] / Л. В. Калініна, І. В. Самойлюкевич. – Режим доступу : <http://studentam.net.ua/content/view/8453/97>.
7. Кривчикова Г. Ф. Методика інтерактивного навчання письмового мовлення майбутніх учителів англійської мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Кривчикова Галина Федорівна. – К., 2005. – 22 с.
8. Літвін С. В. Навчання учнів старшої загальноосвітньої школи – 13.00.02 / Літвін Світлана Володимирівна. – К., 2002. – 291 с.
9. Мазунова Л. К. Система оволадення культурой іноязычного письма в языковом вузе : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02 / Мазунова Лидия Константиновна. – М., 2005. – 53 с.
10. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Підручник. – 2-ге вид., випр. і перероб. / колектив авторів під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 1999. – 220 с.
11. Методика формування міжкультурної іншомовної компетенції : курс лекцій : [навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр»] / Бігич Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2011. – 344 с.
12. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / уклад. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков; відп. ред. М. Ф. Степко. – К. : Изд., 2004. – 24 с
13. Пінська О. В. Комплекс вправ для навчання іншомовного професійно-спрямованого письмового мовлення // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 33–37.
14. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): проект / колектив авт. : С. Ю. Ніколаєва, М. І, Соловей (керівники) . – Л. : Київ. держ. ун-т, 2001. – 245 с.
15. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти / О. Б. Тарнопольський. – К. : ІНКОС, 2006. – 248 с.
16. Bachman F. The construct validation of some communicative proficiency / Bachman F., Palmer A. S. // TESOL Quartey. – 1982. – Vol. 16. No. 3. – P. 449–464.
17. Evans V. Successful Writing (Upper-Intermediate). – Swansea : Express Publishing, 1998. – 116 p.
18. Hymes D. Competence and performance in linguistic theory / Hymes D. //

Bunysk 4

Language Acquisition : Models and Methods / ed. by B. Huxley and E. Ingram. – London : Academic Press, 1971. – P. 3–24.